

Az örmény népet sok hányattatása közepette a hite tartotta össze. Az örmény egyház ismertetése előtt azonban néhány szót kell ejtenünk az egyházzal általában, hiszen a legtöbb ember a saját egyháza alapján alkot képet az egyházzal, továbbá értetlenül áll a sokféle, magát kereszténynek valló egyház előtt.

(Folytatjuk)

(Megjelent a *Keresztény Szó* -Kolozsvár - 2005. februári számában)

* * *

Dr. Sasvári László

A magyarörmények egy évszázada

2. rész

Az I. világháború után gyökeres változás történt a magyarörmények életében. Sokan kerültek - a már itt levők mellé - Budapestre s a mai Magyarország más részeire. (Pl. e sorok írója piarista diákként találkozott veszprémi, örmény származású diákokkal 1944-ben!) A továbbiakban ezek történetének időrendi eseményeivel foglalkozunk.

1920 áprilisában megalakult a **Magyarországi Örmények Egyesülete**. Kezdeményezői: **Avédik Félix, Gopcsa László, Hovhannesian Eghia, Jakabffy István, Simay Gyula, Tutsek József, Zakariás János**. Magukba olvasztották a Maszisz (= Ararát) egyesületet, melyet korábban a Magyarországra menekültként érkezett örmények alapítottak. Az MÖE könyveket is adott ki, ám 1926 után csak néhány rendezvényre futotta erejükből.¹²

Az Erdélyből áttelepült nagyobb számú örmény katolikus részére megalakult az **Örmény Katolikus Egyházközség** 1922-ben. Anyakönyv 1923-tól.¹³ P. Tiroján Athanáz velencei mechitarista szerzetesapát a rend Budapestre küldte 1924-ben. Már előzőleg is járt itt. Haláláig, 1926-ig működött Budapesten.¹⁴ A rend 1930-ban **P. Tiroján Hágop** szerzetesapát küldi.¹⁵

1932-ben a hercegprímás hozzájárulását adta az Örmény Katolikus Egyházközség megalakulásához, melynek kezdeményezői voltak már korábban **Avédik Félix, Gopcsa László, Simay Gyula**. A világi vezetők között ott volt még **Issekutz Aurél, Vákár P. Artúr**.¹⁶ 1933 júliusában azonban hosszas betegség után elhunyt P. Tiroján Hágop. P. Vartanesszian helyettesítette ugyan, de augusztus hóban visszatért Velencébe. A rend nem küldött újabb lelkészt, mivel a budapesti egyházközséghez kevesen csatlakoztak, s fenntartása nagy megerőltetést jelentett a rendnek.¹⁷

Ebben az időszakban is voltak neves elhunytjai az örménységnek! 1923-ban 83 éves korában elhunyt báró **Dániel Ernő**, volt kereskedelemügyi miniszter. Elnöke volt a Magyarországi Örmények Egyesületének, valamint az Örmény - Magyar Kereskedelmi Rt-nak is.¹⁸ Az 1924. év halottja volt **Patrubány Lukács** /sz. 1861/, aki a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán az örmény nyelvet tanította.¹⁹ 1932-ben halt meg **Lukács László** /sz.: 1850/ volt pénzügyminiszter, majd 1913-ig miniszterelnök²⁰, 1933-ban pedig **Gopcsa László** /sz.: 1865/ címzetes államtitkár, aki a budapesti egyházközség első világi elnöke volt, több örmény tárgyú írás szerzője.²¹

Egy adat a társadalmi életből: 1932 áprilisában **dr. Papp Antal** nyugalmazott államtitkár lett a Magyar Cserkészszövetség elnöke.²² Valamint megjelent egy fontos könyv **dr. Hovhannesian Eghia** tollából: *Armenia népe, Gödöllő*, 1934. (A szerző Gödöllőn volt ügyvéd. Budapesti lakása a VI. Lendvay u. 26. sz. alatt volt. Ő, mint az apostoli egyházhoz tartozó, ott magánkápolnát rendezett be. A lakásban ma az Orosz Ortodox Egyházközség működik! Szülei a XIX. sz. végén települtek be, ő maga 1946-ban meghurcolást elszenvedve hunyt el.)

1934-ben az örmény katolikusok lelkésze **P. Pungutz Antal** bécsi mechitarista lett. Jelentős fáradtságos munkája nyomán újjult meg az egyházközség. A lelkészi hivatal, különböző helyeken és időben, bérelt lakásokban működött. Az 1940-es években az istentiszteleteket a Szent István Bazilika sekrestyéjéből leválasztott Szent Lipót /ma Szent Jobb/-kápolnában tartották. Az egyházközség rendezvényekkel is próbálta erősíteni a közösséget, pl. 1940. január 6-án műsoros táncestélyt rendezett. /Hadd említsük itt meg, hogy korábban, 1933. febr. 11-én Örmény-est volt a Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága rendezésében. Színhely: a Zeneművészeti Főiskola kamaraterme. A műsorban örmény irodalmi és zeneművek. Közreműködött többek közt: dr. Hovhannesian Eghia, Kazatsay Tibor, Kazatsayné Lázár Jolán, stb. Minderről korabeli műsorlap tudósított.

1940. okt. 16-án **Lengyel Zoltán** örmény szertartású apostoli kormányzó először vett részt a magyar katolikus püspöki kar értekezletén.²⁴ Az örmény szertartású apostoli kormányzóságot a római szentszék alapította 1930-ban Szamosújvár székhellyel. Az 1940-es évek első felében ide tartozott a budapesti örmény katolikus lelkészség is.²⁵

1944-ben segédlelkésszé kapott az örmény katolikus közösség P. Kádár Dániel bécsi mechtarista lelkész személyében. /1916-ban született Désaknán, pappá szentelték Bécsben 1940-ben./

1939-ben ünnepelte Tutsek Anna -Tábori Róbertné - író 70. születésnapját, írói munkásságának 40 éves jubileumát.²⁶

1940. okt. 19.: Kovrig Béla /1900-1962/ kinevezést nyert a kolozsvári egyetemre, mint nyilvános, rendes egyetemi tanár. 1941-ben a Közgazdaságtudományi Kar dékánja lett, 1942-43-ban az egyetem rektorára.²⁷

Terjedelmes tanulmány jelent meg az erdélyi örmények karácsonyi szokásairól.²⁸

(Folytatjuk)

12. Korbuly Domokos: Az örmény kérdés a magyar közvéleményben. Bp. 1942.

13. "Az esztergomi főegyházmegye névtára és évkönyve. 1982. Esztergom 1982. 264.

14. Korbuly i. m.

15. Uo.

16. I.m. 134-5.

17. I.m. 135.

18. Hovhannesian i. m. 36.

19. I. m. 96.

20. I. m. 38.

21. I.m. 69-70.

22. I. m. 76.

23. Az esztergomi... 265.

24. A magyar katolikus püspökkari tanácskozások története és jegyzőkönyvei 1919-1944 között II. Bp. 1992. 246.

25. Timkó Imre: Keleti kereszténység, keleti egyházak. Bp. 1971. 217.

26. Hovhannesian i. m. 54.

27. Szabó László: Kovrig Béla a kolozsvári magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem élén. In: Limes 1996/3 - Tatabánya - 148.

* * *

Boloz Antoniewicz János

Az örmények - Galiczia

3. rész

A lengyelországi örmény lakosság megapadásának, nemzeti sajátágaik tünedezésének és élénk keleti színezetük elfakulásának azonban a mondottaknál még mélyebben rejlő okai is voltak. Ha ugyanis a vaspályák acélsínjei, a városi lakosság fekete kaputja és a nemzetközi munkáshad kék ujjasa már a tősgyökeres városi lakosság nemzeti viseletét és hagyományos szokásait is majdnem teljesen kipusztították: mennyivel előbb meg kellett ennek történnie egy környezetétől nagyon is elütő, valósággal exotikus néptörredékkel.

Továbbá fontolóra veendő, hogy a mai Európa az egész Keletet jóformán a maga tetszése és ízlése szerint igazgatja és az ottani kereskedelmet teljesen a maga intézményei mintájára rendezte be. A Nyugat ma már egészen maga látja el keleti üzleteit, nincs szüksége közvetítőkre és egy népnek sem juttat külön kereskedelmi területeket azokban való kizárólagos hatáskörrel. A honi ipar különben is számos keleti terméket pótol, és az a mesés varázs, mellyel valaha a gyermekded lelkeket a tündérregék honából eredő termékek lebilincseltek, a megszerzésükkel járó csodálatos kalandok és nem csekély veszedelmek által is izgatván a képzelődést, ma már szintén köddé foszlott.

Az igazán keletiektől gyakorolt kereskedelemnek ma már valódi torzképe a vevők híján álmodozva szemlélődő török a maga szőnyeges és rózsasalajos boltocskájában. Igaz ugyan, hogy másfelől épen a mi századunk talán minden előbbinél jobban kedvez a nemzeti sajátosságok fönntartására irányuló törekvéseknek. Ahol azonban a nemzeti élet pusztán a békés családi körre és a szóbeli hagyományra szorítkozik, ott nem tartható fenn, mert századunk csak az alkotó és nem a meddő eredetiségnek kedvez. A népis-kolai könyvecske és az újság nyelve hatékonyabb és hódítóbb, mint az, amelyen az anya gyermekének az első mesét mondja.